

فهرست جامع

۹	پیشگفتار
۱۷	گفتار اول: حاکمیت و تفکیک قوای ایرانی
۲۳	گفتار دوم: مقام رهبری
۳۳	گفتار سوم: قوه مقننه
۳۵	مبحث اول: مجلس شورای اسلامی
۶۴	مبحث دوم: شورای نگهبان
۷۵	گفتار چهارم: قوه مجریه
۱۰۳	گفتار پنجم: قوه قضائیه
۱۱۵	گفتار ششم: نهادهای خاص قانون اساسی
۱۱۷	مبحث اول: شوراها
۱۲۰	مبحث دوم: مجمع تشخیص مصلحت نظام
۱۲۲	مبحث سوم: صداوسیما جمهوری اسلامی ایران
۱۲۴	مبحث چهارم: شورای عالی امنیت ملی
۱۲۵	مبحث پنجم: شورای بازنگری قانون اساسی
۱۲۷	گفتار هفتم: حقوق ملت
۱۳۷	گفتار هشتم: ویژگی‌های بنیادین نظام جمهوری اسلامی
۱۴۳	گفتار نهم: اقتصاد و امور مالی نظام جمهوری اسلامی
۱۵۱	گفتار دهم: سیاست خارجی نظام جمهوری اسلامی
۱۵۷	گفتار یازدهم: گزاره‌های حقوقی مهم در مقدمه قانون اساسی
۱۶۳	جداول و گراف‌ها

۱۷۱	متن کامل قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۱۸۰	فصل اول: اصول کلی
۱۸۴	فصل دوم: زبان، خط، تاریخ و پرچم کشور
۱۸۵	فصل سوم: حقوق ملت
۱۸۹	فصل چهارم: اقتصاد و امور مالی
۱۹۳	فصل پنجم: حق حاکمیت ملت و قوای ناشی از آن
۱۹۴	فصل ششم: قوه مقننه
۲۰۲	فصل هفتم: شوراها
۲۰۳	فصل هشتم: رهبر یا شورای رهبری
۲۰۶	فصل نهم: قوه مجریه
۲۱۴	فصل دهم: سیاست خارجی
۲۱۵	فصل یازدهم: قوه قضائیه
۲۱۹	فصل دوازدهم: صداوسیما
۲۱۹	فصل سیزدهم: شورای عالی امنیت ملی
۲۲۰	فصل چهاردهم: بازنگری در قانون اساسی
۲۲۳	سؤالات چهارگزینه‌ای (تست‌های سنوات و تألیفی)
۲۲۵	مبحث حاکمیت و تفکیک قوای ایرانی
۲۲۷	مبحث مقام رهبری
۲۳۴	مبحث مجلس شورای اسلامی
۲۶۱	مبحث شورای نگهبان
۲۶۶	مبحث قوه مجریه
۲۸۶	مبحث قوه قضائیه
۳۰۰	مبحث شوراها
۳۰۳	مبحث مجمع تشخیص مصلحت نظام
۳۰۷	مبحث صداوسیما جمهوری اسلامی ایران
۳۰۹	مبحث شورای عالی امنیت ملی
۳۱۰	مبحث شورای بازنگری قانون اساسی
۳۱۳	مبحث حقوق ملت
۳۲۱	مبحث ویژگی‌های بنیادین نظام جمهوری اسلامی
۳۲۴	مبحث اقتصاد و امور مالی نظام جمهوری اسلامی
۳۲۸	مبحث سیاست خارجی نظام جمهوری اسلامی
۳۲۹	مبحث مقدمه قانون اساسی
۳۳۱	پاسخنامه

□ گفتار اول:

حاکمیت و تفکیک قوای ایرانی

حاکمیت به معنای حاکم بودن بر جهان و نیز سرنوشت و مقدرات انسان، یک مفهوم ذهنی و کاملاً انتزاعی است که طبق بند ۱ اصل ۲ قانون اساسی و نیز صدر اصل ۵۶ این قانون، به طور مطلق اختصاص به خداوند متعال دارد. این حاکمیت بر سرنوشت اجتماعی به مفهوم عام کلمه، از سوی پروردگار عالم به انسان واگذار شده است. این حق که در اصل ۵۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، از آن به مثابه یک حق الهی و خداداد سخن به میان آمده، توسط هیچ کسی قابل سلب نخواهد بود و نیز نمی‌تواند آن را در خدمت منافع فرد یا گروهی خاص، قرار دهد. حال برای آن که حاکمیت؛ این حق الهی و خداداد از صورت ذهنی خارج شود و حاکمیت انسان بر سرنوشت خود، نمود بیرونی پیدا کند باید حکومت تشکیل داد که بر مبنای اصل تفکیک قوا سه رسالت کلان و عمده بر عهده دارد که قانون‌گذاری، اجرای قانون و قضاوت است که در ایران مثل اکثر کشورها به سه قوه مقننه، مجریه و قضائیه واگذار شده است و در واقع، ملت ایران این حق را طبق اصول قانون اساسی، اعمال می‌کنند.

حکومت: Government

حاکمیت: Sovereignty

الف تفکیک قوای ایرانی

بر اساس اصل ۵۷ قانون اساسی، قوای سه‌گانه در ساختار حقوق اساسی ایران بر مبنای الگوی تفکیک قوای نسبی، قوه مقننه، قوه مجریه و قوه قضائیه هستند که مستقل از یکدیگر هستند و تحت نظر ولایت مطلقه امر و امامت امت، طبق موازین حاکم بر قانون اساسی، اعمال می‌گردند.

الف قوه مقننه

در قانون اساسی ایران، اعمال قوه مقننه از دو طریق صورت می‌گیرد:

الف) مجلس شورای اسلامی (اصل ۵۸)

ب) همه‌پرسی و مراجعه مستقیم به آراء مردم (اصل ۵۹)

الف) در راستای طریقه اول اعمال قوه مقننه در جمهوری اسلامی ایران، مصوبات مجلس شورای اسلامی است که از نمایندگان منتخب مردم تشکیل می‌شود، پس از طی مراحل قانونی برای اجرا به قوه مجریه و قضائیه ابلاغ می‌گردد.

ب) لیکن درباره طریقه دوم اعمال قوه مقننه، طبق اصل ۵۹ قانون اساسی، این امکان وجود دارد که در مسائل بسیار مهم سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به طور مستقیم آراء مردم تعیین‌کننده قانون باشد و همه‌پرسی تقنینی برگزار شود. لازم به ذکر است که این درخواست مراجعه به همه‌پرسی و آراء مردم باید به تصویب دو سوم مجموع نمایندگان مجلس شورای اسلامی برسد.

|| نظر تفسیری:

در این خصوص، نظر تفسیری شورای نگهبان حائز اهمیت است که بیان می‌کند: «درخواست مراجعه به آراء عمومی موضوع اصل ۵۹ قانون اساسی از مصادیق مصوبات مجلس شورای اسلامی است و باید طبق اصل ۹۴ قانون اساسی به شورای نگهبان ارسال شود.» این بدان معناست که پس از برگزاری همه‌پرسی و اخذ نظر مستقیم مردم، دیگر نیازی به تأیید شورای نگهبان نیست و این شورا نظر خود را در این باره ضمن مصوبه دو سوم نمایندگان مجلس بر ارجاع امر به همه‌پرسی، ارائه کرده است.

مجلس شورای اسلامی

قوه مقننه

همه‌پرسی

گفتار اول: حاکمیت و تفکیک قوای ایرانی

ا قوه مجریه

به استناد اصل ۶۰ قانون اساسی، اعمال قوه مجریه جز در اموری که به طور مستقیم بر عهده مقام رهبری قرار گرفته است، از طریق رئیس‌جمهور و وزراء است.

ا نظر تفسیری:

در این باره نظر تفسیری شورای نگهبان شنیدنی است که: «چون مشاورین و نمایندگان رئیس‌جمهور مقام مسئول نیستند، طبق قانون اساسی حق مداخله در امور اجرایی و صدور دستور به مأمورین دولتی را ندارند.»

ا نظر «مشورتی»:

همچنین شورای نگهبان در این خصوص، نظر مشورتی ارائه کرده است که شأن تفسیر قانون اساسی را نداشته ولی به نوعی دست به تعیین خط مشی قانون‌گذاری زده است. بدین ترتیب که معتقد است: «تشکیل شوراهای تصمیم‌گیرنده در رابطه با امور اجرایی با عضویت افراد خارج از هیأت وزراء با قانون اساسی مغایرت دارد. بدیهی است این نظر تفسیر معتبر نیست ولی چنانچه مجلس شورای اسلامی قانونی را به این شکل تصویب نماید، امکان رد آن در شورای نگهبان وجود دارد.»

ا قوه قضائیه

وفق اصل ۶۱ قانون اساسی، در ساختار حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران، اعمال قوه قضائیه به وسیله دادگاه‌های دادگستری است که باید طبق موازین اسلامی تشکیل شود و به حل و فصل دعاوی و حفظ حقوق عمومی و گسترش و اجرای عدالت و اقامه حدود الهی پردازد.

۱ مجلس خبرگان رهبری

پس از امام خمینی (ره) که با شیوه «پذیرش» از سوی اکثریت مردم به رهبری شناخته شدند، وظیفه تعیین رهبر بر عهده مجلس خبرگان رهبری است که خودشان، منتخب مردم هستند. از منظر اصل ۱۰۸ قانون اساسی، آنچه درباره این مجلس باید بدانیم آن است که «قانون» مربوط به تعداد و شرایط خبرگان، کیفیت انتخاب آنها و آیین نامه داخلی جلسات آنان برای نخستین دوره باید به وسیله فقهاء اولین شورای نگهبان تهیه و با اکثریت آراء آنان تصویب شود و به تصویب نهایی رهبر انقلاب برسد.

پس از دوره اول این مجلس، هر گونه تغییر و تجدیدنظر در این «قانون» و تصویب «سایر مقررات مربوط به وظایف خبرگان» در صلاحیت خود آنان است.

نکته: ملاحظه می شود که در قانون اساسی به موازات مجلس شورای اسلامی به مجلس خبرگان رهبری هم اختیار قانون گذاری در مواردی که اشاره شد، داده شده است.

در این بین باید به دو نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل ۱۰۸ قانون اساسی هم توجه کرد که از وضوح کافی برخوردار بوده و مؤید اصل مذکور است و ضمناً تشخیص مغایرت یا عدم مغایرت مصوبات مجلس خبرگان را با قانون اساسی را بر عهده شورای نگهبان نمی داند.

|| نظر تفسیری ۱:

مستفاد از قانون اساسی این است که مقررات تشکیل خبرگان برای رسیدگی و عمل به این اصل به عهده مجلس خبرگان است و تعیین آن در اولین اجلاس به دستور اولین اجلاس می باشد. بنابراین تغییر و هرگونه اصلاح لازم از طرف مجلس خبرگان در مقررات مذکور از لحاظ قانون اساسی بلامانع است.

|| نظر تفسیری ۲:

تشخیص مغایرت و عدم مغایرت مصوبات مجلس خبرگان با شورای نگهبان نیست ولی علی الاصول همه نهادها رعایت قانون اساسی را می نمایند و لذا مصوبات مجلس خبرگان خارج از محدوده قانون اساسی اعتبار قانونی ندارد.

گفتار دوم: مقام رهبری

۱- تعداد،

دوره اول: توسط فقهاء شورای نگهبان+ تصویب نهایی رهبر

۲- شرایط خبرگان

در ادوار بعد: اصلاح و تجدیدنظر یا تصویب قانون جدید
مجلس خبرگان

قانون

۳- کیفیت انتخاب آنها

۴- آیین نامه داخلی جلسات آنان

۱ وظایف و اختیارات مقام رهبری

صلاحیت‌های مقام رهبری در قانون اساسی در اصل ۱۱۰ و نیز در سایر اصول قانون اساسی به طور پراکنده ذکر شده است که ما در اینجا به صورت تجمیع شده و منسجم آنها را گردآوری کرده و از لذت مطالعه حقوق اساسی منتفع خواهیم شد.

۱ وظایف و اختیارات رهبر طبق اصل ۱۱۰

۱- تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام.

سیاست‌های کلی نظام به مثابه تعیین راهبردها و خط مشی کلی نظام جمهوری اسلامی نقش ریل گذاری در تحقق اهداف نظام را ایفا می‌کنند که تمامی ارکان حکومت مکلف به تبعیت از آنها هستند و این سیاست‌ها از طرف مقام رهبری آن هم پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام تعیین می‌شوند.

۲- نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام

قاعدتاً هر مقامی در جایگاه وضع مقرر، باید بر حسن اجرای اوامر و نواهی قانونی خود دغدغه‌مند باشد و بر آنها نظارت نماید. سیاست‌های کلی نظام تعیین شده از سوی رهبری نیز از این مقوله مستثنی نیست و باید وظیفه ذاتی نظارت بر حسن اجرای این سیاست‌ها را بر عهده ایشان استوار نمود.

۳- فرمان همه‌پرسی

همه‌پرسی که یکی از شیوه‌های اعمال حق تعیین سرنوشت انسان‌ها به شمار می‌رود، در قانون اساسی ایران با صدور فرمان از جانب مقام رهبری پیش بینی شده است.

مبحث حاکمیت و تفکیک قوای ایرانی

- ۱- بر اساس قانون اساسی در کدام موارد می‌توان همه‌پرسی برگزار نمود؟ (دکتری حقوق عمومی ۹۴)
- ۱) در همه موارد مهم سیاسی - اجتماعی و فرهنگی.
 - ۲) در هر مورد که قانون عادی آن را اجازه دهد.
 - ۳) در مواردی که رهبری اجازه برگزاری همه‌پرسی صادر نماید.
 - ۴) در موارد مهم تقنینی طبق اصل ۵۹ و در خصوص بازنگری در قانون اساسی، طبق اصل ۱۷۷.

- ۲- طبق قانون اساسی ایران، اعمال قوه قضائیه از چه طریق می‌باشد؟ (دکتری حقوق عمومی ۹۳)
- ۱) رئیس قوه قضائیه
 - ۲) قضات دیوان عالی کشور
 - ۳) دادگاه‌های دادگستری
 - ۴) دیوان عالی کشور

- ۳- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران: (کارشناسی ارشد ۸۷)
- ۱) حاکمیت را از آن مردم می‌داند که از طریق روحانیت اعمال می‌شود.
 - ۲) قدرت را از آن خداوند می‌داند که از طریق مردم اعمال می‌شود.
 - ۳) بر محور حاکمیت الهی و بر اساس ولایت مطلقه است.
 - ۴) مبتنی بر مشیت الهی است که بر اساس تشخیص فقهای شورای نگهبان اعمال می‌شود.

- ۴- قوه مجریه جز در مواردی که مستقیماً برعهده رهبری گذارده می‌شود از چه طریق اعمال می‌گردد؟ (کارشناسی ارشد ۹۱)
- ۱) رئیس جمهور
 - ۲) هیأت وزیران
 - ۳) رئیس جمهور و وزراء
 - ۴) هر یک از مقامات اجرایی کشور حسب مورد

- ۵- در قانون اساسی از حق بر تعیین سرنوشت با چه عنوانی یاد شده است؟ (کارشناسی ارشد ۹۹)
- ۱) حق الهی
 - ۲) حق عمومی
 - ۳) حق مسلم
 - ۴) حق همگانی

- ۶- اعمال قوه مقننه از کدام طرق زیر صورت می‌گیرد؟ (کانون وکلا ۴۰۰)
- ۱) مجلس شورای اسلامی، شورای عالی انقلاب فرهنگی و شورای عالی امنیت ملی
 - ۲) مجلس شورای اسلامی و در مسائل بسیار مهم ممکن است از راه همه‌پرسی
 - ۳) همه‌پرسی و شوراهای محلی
 - ۴) مجلس شورای اسلامی

۷- اعمال قوه مجریه از کدام یک از طرق زیر صورت می‌گیرد؟ (کانون وکلا ۴۰۰)

۱) رئیس جمهور، وزیران، استانداران و فرمانداران

۲) رهبری، رئیس جمهور و وزیران

۳) رئیس جمهور و وزیران

۴) رهبری و رئیس جمهور

۸- کدام یک از موارد زیر، در خصوص همه‌پرسی تقنینی، صحیح است؟ (قضاوت ۹۲)

۱) فرمان این نوع همه‌پرسی را رئیس جمهور صادر می‌کند.

۲) باید به تصویب دوسوم نمایندگان مجلس برسد.

۳) نتیجه همه‌پرسی مانند مصوبات مجلس، باید به تأیید شورای نگهبان برسد.

۴) فرمان همه‌پرسی تقنینی، پس از اخذ نظر مشورتی شورای بازنگری قانون اساسی صادر می‌گردد.

۹- در خصوص فرآیند مراجعه به آرای عمومی در مقام قانون‌گذاری، طبق قانون اساسی و تفسیر

شورای نگهبان کدام گزینه صحیح نیست؟ (تألیفی)

۱) درخواست مراجعه به آرای عمومی از مصوبات مجلس است.

۲) مراجعه به آرای عمومی صرفاً در مسائل بسیار مهم اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ممکن است.

۳) درخواست مراجعه به آراء عمومی باید به تصویب دوسوم مجموع نمایندگان مجلس برسد.

۴) نیازی به تأیید مصوبه مجلس در خصوص مراجعه به آرای عمومی، در شورای نگهبان وجود ندارد.